യോഗവാസിഷ്ഠഃ/പ്രകരണമ് 6
(നിർവാണപ്രകരണം ഉത്തരാർധം)/സർഗം 106

ശ്രീരാമ ഉവാച .
കീദൃശം സ്യാച്ചിദാകാശം തദ്ബ്രഹ്മൻബ്രഹ്മ യത്പരമ് .
ഭൂയഃ കഥയ തൃപ്തിർഹി ശൃണ്വതോ നാസ്തി മേ/മൃതമ് .. 1
ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
സമയോര്യമയോർഭ്രാത്രോർവ്യവഹാരായ നാമനീ .
യദ്വത്ക്രിയേതേ ദ്വേ തദ്വജ്ജാഗ്രത്സ്വപ്നശിലാമയേ .. 2
വസ്തുതസ്ത്വനയോർഭേദോ ന ദ്വയോഃ പയസോരിവ .
ദ്വയമപ്യേകമേവൈതച്ചിന്മാത്രം വ്യോമ നിർമലമ് .. 3
ദേശാദ്ദേശാന്തരം ദൂരം പ്രാപ്തായാഃ സംവിദോ വപുഃ .
നിമിഷേണൈവ തന്മധ്യേ ചിദാകാശം തദുച്യതേ .. 4
യാദൃശസ്തിഷ്ഠതഃ സ്വച്ഛം രസമാകർഷതസ്തരോഃ .
ഭവേദ്ഭാവോ നഭഃസ്വച്ഛസ്താദൃശം ചിന്നഭഃ സ്മൃതമ് .. 5
വിനിവൃത്താഖിലേച്ഛസ്യ പുംസഃ സംശാന്തചേതസഃ .
യാദൃശഃ സ്യാത്സമോ ഭാവസ്താദൃശം ചിന്നഭഃ സ്മൃതമ് .. 6
അനാഗതായാം നിദ്രായാം മനോവിഷയസംക്ഷയേ .
പുംസഃ സ്വസ്ഥസ്യ യോ ഭാവഃ സ ചിദാകാശ ഉച്യതേ .. 7
തൃണഗുല്മലതാദീനാം വൃദ്ധിമാഗച്ഛതാമൃതൗ .
യഃ സ്യാദുന്മമതോ ഭാവഃ സ ചിദാകാശ ഉച്യതേ .. 8
രൂപാലോകമനസ്കാരവിമുക്തസ്യാമൃതസ്യ യഃ .
ഭാവഃ പുംസഃ ശരദ് വ്യോമ-വിശദസ്/ത+ച്ചിദമ്ബരമ് .. 9
യദേതദാസനം സൃഷ്ടം കാഷ്ഠപാഷാണഭൂഭൃതാമ് .
ചേതനാനാം ച സത്താത്മ ചിദാകാശഃ സ ഉച്യതേ .. 10
ദ്രഷ്ടൃദർശനദൃശ്യാനാം ത്രയാണാമുദയോ യതഃ .
യത്ര വാസ്തമയശ്ചിത്ഖം തദ്വിദ്ധി വിഗതാമയമ് .. 11
യത ഉദ്യന്തി യസ്മിംശ്ച ചിത്രാഃ പരിണമന്ത്യലമ് .
പദാർഥാനുഭവാഃ സർവേ ചിദാകാശഃ സ ഉച്യതേ .. 12
യസ്മിൻസർവം യതഃ സർവം യഃ സർവം സർവതശ്ച യഃ .
യശ്ച സർവമയോ നിത്യം സ ചിദാകാശ ഉച്യതേ .. 13
ദിവി ഭൂമൗ ബഹിശ്ചാന്തസ്തഥാന്യസ്യ സമാഭിധഃ .
യോ വിഭാത്യവഭാസാത്മാ ചിദാകാശഃ സ ഉച്യതേ .. 14
യസ്മിന്നിത്യേ തതേ തന്തൗ ദൃഢേ സ്രഗിവ തിഷ്ഠതി .
സദസദുത്ഥിതം വിശ്വം വിശ്വാങ്ഗേ തച്ചിദമ്ബരമ് .. 15
യസ്മാത്സർവാഃ പ്രസൂയന്തേ സർഗപ്രലയവിക്രിയാഃ .
യസ്മിംശ്ചൈവ പ്രലീയന്തേ യന്മയാസ്തച്ചിദമ്ബരമ് .. 16
നിദ്രായാം വിനിവൃത്തായാം യതോ വിശ്വം പ്രവർതതേ .
നിവർതതേ ച യച്ഛാന്തൗ തച്ചിദമ്ബരമുച്യതേ .. 17

യസ്യോന്മേഷനിമേഷാഭ്യാം ജഗത്സത്താലയോദയൗ .
സ്വാനുഭൂത്യാത്മകം സ്വാന്തഃ സ്ഥിതം തദ്വിദ്ധിചിന്നഭഃ .. 18
നേദം നേദം തദിത്യേവം സർവം നിർണീയ സർവഥാ .
യന്ന കിംചിത്സദാ സർവം തച്ചിദ്ദ്യോമേതി കഥ്യതേ .. 19
ദേശാദ്ദേശാന്തരപ്രാപ്തൗ യന്മധ്യേ സംവിദോ വപുഃ .
ദൂരതോഽർധനിമേഷേണ തച്ചിന്മാത്രവപുഃ സ്മൃതമ് .. 20
വിശ്വം തന്മയമേവേദം യഥാ ഭൂതം യഥാ സ്ഥിതമ് .
രൂപാലോകമനസ്കാരൈര്യുക്തമപ്യേവമീദൃശമ് .. 21
ഈഷദുന്മേഷണാദേതദന്യതാമിവ ഗച്ഛതി .
അനന്യരൂപമപി സച്ചിദ്ദ്യോമ വിമലാകൃതി .. 22
പശ്യന്നേവേന്ദ്രിയൈരർഥാന്നൂനം നിർവാസനാശയഃ .
പ്രബുദ്ധ ഏവൈകഘനഃ സുഷുപ്താവസ്ഥിതോ ഭവ .. 23
നിർവാസനഃ ശാന്തമനാ വദ വ്രജ പിബാഹര .
പാഷാണ ഇവ സംജീവോ നിത്യം സുഘനമൗനവാൻ .. 24
ഇദം ന സംഭവത്യേവ ദൃശ്യം പശ്യസി യത്പുരഃ .
മൃഗതൃഷ്ണാജലമിവ ദ്വൈതമിന്ദാവിവോദിതമ് .. 25
ഇദമാദാവനുത്പന്നം കാരണാഭാവതഃ കില .
കാരണേന വിനാ കാര്യം ന ഹി നാമോപപദ്യതേ .. 26
യദ്വോപപദ്യതേ കിംചിത്തദകാരണകോദ്ഭവമ് .
യഥാസ്ഥിതം പരം രൂപമുദ്ഭൂതമിവ ലക്ഷ്യതേ .. 27
തദ്യഥാസ്ഥിതമേവാങ്ഗ പൂർവരൂപമവസ്ഥിതമ് .
ഭവത്യദ്വയമേവാച്ഛം ദ്വയേനാപ്യുപലക്ഷിതമ് .. 28
തത്രേദംപ്രത്യയഃ പ്രൗഢോ ഭവത്യനുഭവോ ഹി യഃ .
സമായാതമിദം ഭ്രാന്തം തത്സ്വപ്നസ്ത്രീസമം വിദുഃ .. 29
തസ്മാദ്ദൃശ്യം ന ചോത്പന്നം നൈവാസ്തി ന ഭവിഷ്യതി .
ന ച നശ്യതി യന്നാസ്തി തസ്യ കിം നാമ നശ്യതി .. 30
തത്തദേവ പരം ശാന്തം ചിദ്ദ്യോമൈവ തഥാ സ്ഥിതമ് .
സ്വരൂപാദച്യുതം സ്വസ്ഥം സൗമ്യം ജഗദിവോദിതമ് .. 31
ന ഹീദമഗ്രേ യദ്ദൃഷ്ടം ദൃശ്യം തത്സത്കദാചന .
ന ചാപി ദ്രഷ്ടാ ദൃഷ്ടാർഥാഭാവേ ക്വ ദ്രഷ്ടൃതാ കില .. 32
ശ്രീരാമ ഉവാച .
ഏവം ചേത്തദ്വദ ബ്രഹ്മന്ദ്രഷ്ടൃദൃശ്യാവഭാസനമ് .
കിമിദം കഥമാഭാതി ഭൂയോഽപി വദതാംവര .. 33
ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
അസദ്രൂപസ്യ ദൃശ്യസ്യ കാരണാഭാവതഃ സദാ .
ദൃശ്യതാസ്യേത്യപി പ്രൗഢിനിർദേശസ്യാത്യസംഭവാത് .. 34
യദിദം ഭാസതേ കിംചിദ്ദ്രഷ്ടൃദൃശ്യഭ്രമാത്മകമ് .
ജഗദാദി പരം രൂപം തദ്വിദ്ധി പരമാത്മനഃ .. 35
സ്വപ്നേ ചിന്മാത്ര ഏവാസ്തേ യഥാ ഗഗനകാനനമ് .
തഥാ ജഗത്തയാ ഭാതി സ്വയം ചിന്മാത്രമാത്മനി .. 36

ഇഹാദിസർഗാത്പ്രഭൃതി നാസ്ത്യുപാദാനകാരണമ് .
കിംചനാപി ക്വചിദപി ഭാതീത്ഥം ബ്രഹ്മ കേവലമ് .. 37
യച്ചിദാകാശകചനം സ്വയമാത്മനി ജൃമ്ഭതേ .
തദിദം ഭാതി തസ്യൈവ ജഗദിത്യുദിതം വപുഃ .. 38
യഥാ ഭാവസ്യ ഭാവത്വം യഥാ ശൂന്യസ്യ ശൂന്യതാ .
ആകാരിണോ യഥാകാരസ്തഥാ ചിന്നഭസോ ജഗത് .. 39
ഇദം വിദ്ധി ചിദാഭാസം പരമാർഥഘനം ഘനമ് .
ഇത്ഥം സ്ഥിതം സ്വയം ഭാതം ദ്രഷ്ടൃദൃശ്യദൃഗാത്മകമ് .. 40
വസ്തുതസ്തു ദ്വയാഭാവാന്നാഭാസി ന ച ഭാസനമ് .
കിമപീദമനിർദേശ്യം സദ്വാ ്സദ്വേതി വേത്തി കഃ .. 41
ശ്രീരാമ ഉവാച .
ഏവം ചേത്തദ്വദ ബ്രഹ്മൻകാര്യകാരണതാദികഃ .
കഥം ഭേദഃ കിമായാതഃ കഥം സത്യത്വമാഗതഃ .. 42
ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
ചിത്പ്രകാശോ യഥാഭാനം യദാ ഭാവയതി സ്വയമ് .
സ്വാത്മാ തഥാ തദേവാശു പശ്യസീത്യസി ദൃഷ്ടവാൻ .. 43
ചിദ്വ്യോമൈവായമാകാരഃ സ്വേ വ്യോമ്ന്യേവ ന മുഹ്യതി .
സ്വയമേവ യഥാ സ്വപ്നേ കോ ്സ്യ പര്യനുയോഗകൃത് .. 44
ഭാവാദ്ഭാവാന്തരപ്രാപ്തൗ മധ്യേ യത്സംവിദോ വപുഃ .
തച്ചിദ്വ്യോമ തദേവേദം സർവം ച സ്ഥിതി നേതരത് .. 45
കാര്യകാരണഭാവാദിദൃശോ ്വിദ്യാവിജൃമ്ഭികാഃ .
ജഗദ്വത്കല്പയത്യേഷ കോ ്സ്യ പര്യനുയോഗകൃത് .. 46
ദ്രഷ്ടാ ഭോക്താഥ കർതാ വാ കശ്ചിത്സ്യാദിതരോ യദി .
തത്കഥം കിമിദം ദൃശ്യമിതി യുജ്യേത നാന്യഥാ .. 47
യത്ര സ്വപ്നേ നിരാഭാസം ചിദ്വ്യോമൈവ വിരാജതേ .
ശുദ്ധമേകമനേകാത്മ തത്ര കിം ക്വ വികല്പ്യതേ .. 48
ആസ്വയംഭുവ ഏവേയം ചിന്മാത്രേ ഭാതി സർഗഭാഃ .
പരിജ്ഞാതാ സതീ സാ തു ബ്രഹ്മൈവ ഭവതി ക്ഷണാത് .. 49
ഏഷൈവ ത്വപരിജ്ഞാതാ ഭ്രാന്തിർമായേതി കഥ്യതേ .
ജഗദിത്യുച്യതേ വിദ്യാ ദൃശ്യമിത്യുപവർണ്യതേ .. 50
ചിദാകാശപ്രകാശേന ചിത്താ ദൃശ്യപിശാചകഃ .
വേതാലോ ബാലകേനേവ ബുദ്ധോ ്സന്നേവ സന്നിവ .. 51
ജഗത്താത്മന്യസത്യാപി ചിദ്വ്യോമ്നൈവാനുഭൂയതേ .
സത്യേവ സാങ്ഗലേഖേവ സ്വപ്നേ ്ദ്രിപുരതാ യഥാ .. 52
അഹമദ്രിരഹം രുദ്രഃ സമുദ്രോ ്ഹമഹം വിരാട് .
ചേത്യതേ ഖേ ചിതൈവേതി സ്വപ്നേ ്ദ്രിപുരതാ യഥാ .. 53
ആകാരി കാരണാഭാവാജ്ജാതം കാര്യം ന കിംചന .
മഹാപ്രലയചിദ്വ്യോമ്നി ചിത്സ്ഥിതേത്ഥമിദന്തയാ .. 54
അകാരണകമേവേദം വ്യോമ വ്യോമ്നാനുഭൂയതേ .
ജഗദിത്യേവ ശൂന്യാങ്ഗം ചിന്മാത്രാത്മ ചിദാത്മനി .. 55

സർവ ഏവ ജഡാ ജീർണാ ദർപണാ ഇവ ജന്തവഃ .
സമീപഗത ഏവാന്തഃ കുർവതസ്തു വിചാരണമ് .. 56
തത്തത്സ്വരൂപമുത്സൃജ്യ ബുദ്ധ്യാ ചിന്മാത്രഖം ജഗത് .
അശ്മനാ ചേതനേനൈവ സ്ഥേയം നാസ്ഥേതരോത്തമാ .. 57
യഥാസ്തേ ചലയദ്ദേഹം വാര്യാവർതജഗദ്ദ്രവഃ .
ചേതതീതി തഥാ ചിത്ത്വം സ്ഥിതാ ചിത്തജ്ജഗദ്ദൃശാ .. 58
യഥാ കല്പദ്രുമോ ഽഭീഷ്ടം കുര്യാച്ചിന്താമണിര്യഥാ .
തഥാ യദ്ഭാവിതം സ്വാന്തസ്തത്പൂരയതി ചിത്ക്ഷണാത് .. 59
ചിതിശ്ചിന്താമണിരിവ കല്പദ്രുമ ഇവേപ്സിതമ് .
ആശു സംപാദയത്യന്തരാത്മനാത്മനി ഖാത്മികാ .. 60
ദേശാദ്ദേശാന്തരപ്രാപ്തൗ മധ്യദേശേ ചിതേർവപുഃ .
യത്തന്മയമിദം ദൃശ്യം കുതോ ദ്വൈതൈക്യവിഭ്രമഃ .. 61
ചിച്ഛായൈവം കചത്യച്ഛമനന്താ ഭാസ്വരോദരാ .
അങ്ഗരിക്താപി ദൃശ്യാന്തഃശൂന്യതാ നീലതേവ ഖേ .. 62
വിസദൃശകാര്യാനുഭവോ
ന ഭവതി സഹകാരികാരണാഭാവാത് .
സർഗാദാവത ആദ്യാ
ചിദേവ ദൃശ്യം യഥാ സ്വപ്നേ .. 63

ഇത്യാർഷേ ശ്രീവാസിഷ്ഠമഹാരാമായണേ വാല്മീകീയേ മോക്ഷോ-പായേഷു നിർവാണപ്രകരണേ ഉത്തരാർധേ കാര്യ-കാരണ-നിരാസോ നാമ ഷഡ-ധിക/ശത-തമഃ സർഗഃ .. 106 ..
ഓം
****
CHECKED BY GURU P.R.IYER
28.12.2023